

nek pl. a pornográfia, a polgári jogok. A hipertextnek, a dokumentumról dokumentumra való navigálásnak is megvannak a problémái. Az emberi gondolkodási folyamat úgy épül, hogy az olvasó a lényegre nem egy részletből, hanem az egész műből tudja meg. Mivel a hipertextben a kapcsolatok végtelenek, és soha nem látni egyben az egészet, a hipertext hasznos eszköz lehet, de vigyázni kell, nehogy ez irányítsa a gondolkodásmódunkat. Más vélemény szerint a hipertext a dekonstrukció logikus következménye: ha nincs megismerhető igazság, ha a szerző nem igazán ismeri a tárgyat, ha az összes szempont egyformán értékes, akkor a szerző alkotása a hipertextkapcsolatok összeállításában nyilvánul meg. A hipertext valahogy a valós életet utánozza, töménytelen lehetőségével és meglepő kimeneteleivel. Vannak olyan vélemények is, hogy a hipertext megszabadít a szerző uralmától, de ezt csak az hiheti el, aki nem szereti a könyveket, vagy irigyli az szerző alkotóerejét.

Ahogy az információs világegyetem növekszik, úgy válnak egyre fontosabbá a régimódi, papírra nyomott könyvek. A könyvek nem fognak eltűnni, mert a könyvek történetekből és azok közzétételéből állnak. A könyvek kényelmesek, jól szerkesztettek, bizalomra méltók és szórakoztatók. A rádió megmaradt, amikor a televízió megjelent, és továbbra is járunk moziba, színházba, mert élvezzük a másokkal való együttélést.

A számítógépes katalógusok több lehetőséget adnak a keresett könyv megtalálására. Ugyanakkor a könyveket nem fogja a digitalizált, elektronikus változat helyettesíteni, vagy legalábbis akkor nem, ha sok az olvasnivaló. A képernyőről kényelmetlen hosszú szöveget olvasni. Valószínűleg fel fognak találni valamilyen készüléket, amelyet könnyű lesz tartani, és úgy lehet olvasni, mint egy könyvet. De hogy lehet majd ezt a könyvtárban az asztalon hagyni, amíg az ember kimegy a barátai-

val beszélgetni? Vagy hogy lehet ebben aláhúzni, széljegyzeteket tenni, összegyűjteni, vagy kávéfoltosan kölcsönadni?

A könyvek azért is megmaradnak, mert szükség van a jól képzett szerkesztők közreműködésére, hogy a szerzőt jobban értsük. Szükség van a kiadókra, akik eldöntik, mi a jó, és mi a rossz, mi az igaz és a hamis, az értékes és az értéktelen. Szükség van a könyvkereskedőkre, hogy a műveket bemutassák és terjesszék egy vonzó találkozóhelyen, a könyvesboltban, ahol az emberek összejönnek, hogy könyveket válogassanak (még akkor is, ha ez a találkozóhely a weben van). Elmenni egy könyvesboltba rituális, társadalmi esemény. Szükség van a kereskedelmi műveletekre is, amit a kiadás jelent: a szerzők fizetséget kapnak azért, hogy történeteket kitaláljanak, mások azért, hogy műveket értékeljenek, reklámozzanak, és eljuttatnak az olvasóhoz. A könyv megvásárlása a weben lévő ingyenes információval szemben minőségi kritériumot is jelent, akár szórakoztatást, akár tudományos értéktelét. Olyan világra van szükség, ahol az információ számos formában jelenik meg, lehetőséget adva a választásra, a szabadságra, a mennyiség és a minőség érzékelésére. Az internet bizonyára nőni fog, és átveszi a nyomtatott kiadás néhány mennyiségi és szervezési jellemzőjét. A könyvek megmaradnak, mert alapvető emberi igényeket elégítenek ki, nemcsak azzal, amit közvetítenek, hanem ahogy közvetítenek, ahogy az életünkhöz igazodnak. Amint a kérék, a könyvek is innen oda visznek minket, és miként az interneten, az utazás néha félelmetes és titokzatos.

/FAST, Barry: Books in the digital world. = Library Collections, Acquisitions & Technical Services, 23. köt. 2. sz. 1999. p. 163–167./

(Krizsma Judit)

Az IEEE és az elektronikus információ

Az *Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE)*, vagyis az USA villamosmérnökök intézete mindenki számára ismerősen hangzó név, aki műszaki könyvtárban dolgozott valaha. Az IEEE tekinthető az elektronika, a villamosságtan, a számítástechnika és az automatizálás valamennyi szakterületének elsődleges információforrásaként. Szoros kapcsolatban áll brit testvérintézetével, az *Institution of Electrical Engineers (IEE)* nevű, hasonló funkciókat betöltő intézménnyel. Ennek az együttműködésnek fő eredményei:

publikációik egységes feldolgozása új elektronikus termékekben, valamint a jól ismert *INSPEC* adatbázisban, amely az IEE terméke.

Az IEEE mint elektronikus újtó

Mélysegesen csalódik az, aki azt hiszi, hogy az IEEE megszerzett babérjain nyugszik. A társulat (mivel elsősorban ennek tekinthető) számos új digitális információs terméket alapozott meg. A 80-as és a 90-es évek elején az IEEE együttműködött az UMI-val egy CD-ROM index és keresőrendszer

kifejlesztésében, amelyet IPO-nak (*IEEE/IEE Publications Ondisc*) neveztek el, s amely az IEEE és IEE publikációinak indexe és adatbázisa. Az IEEE újabban az IPO helyett *IEEE/IEE Electronic Library (IEL)* nevű új termékével jelentkezett a piacon, amelyet a Sonyval együttműködve állítanak elő.

Az IEL egyedi munkaállomásokon használható, amelyek az IEEE kereskedelmi információszolgáltatásait közvetítik, ellentétben az IEEE webhelyével, amely a társulati tagok számára üzemelő hálózati rendszerhez nyújt hozzáférést.

Az IEEE információs termékeiről és szolgáltatásairól a www.ieee.org címen kaphatunk további felvilágosítást.

Az IEEE/IEE Elektronikus Könyvtár

Az IEL – mint láttuk – az amerikai és a brit villamosmérnökök egyesületének közös terméke. A rendszer teljes képi dokumentumokat tartalmaz számos CD-ROM hordozón, 1988-ig visszamenőleg. A jó minőségű indexeléshez az INSPEC adatbázis deskriptorait és osztályozási rendszerét vették át. Az egyfelhasználós rendszer Pentium 166-os vagy magasabb osztályú gépeken működik. A szolgáltatások közé tartozik az IEEE és az IEE összes folyóirata, a rendkívül széles körű IEEE konferenciakiadvány-sorozat és az IEEE szabványok. A CD-ROM hordozó egy vagy két hónappal később jelenik meg, mint a nyomtatott kiadványok. A szolgáltatás ára mintegy 20 USD az IEL-folyóiratok előfizetőinek, és 38 USD azoknak, akik nem fizetnek elő egyik folyóiraatra sem.

A különálló munkaállomásnak lehetnek hátrányai, de az egyetemi hallgatók nagyon megkedvelték a lehetőséget, hogy ugyanott kereshetik a cikkeket, ahol azokat ki is nyomtathatják. Viszont a hálózati használat hiánya a felhasználóknak komoly akadályt jelent a vásárlásban.

Jó hír, hogy a rendszer tervezői foglalkoznak webváltozatának kidolgozásával, és a weben való hozzáféréssel. Kísérleteket indítottak el az IEL hálózati változatával mind vállalati, mind egyetemi magánhálózatokon. Ugyancsak fejlesztés alatt áll egy IEL-verzió intranetek és extranetek használatára. Az IEEE tervezte 2.0-s változatának bevezetését is 1998-ban, amely egy „webböngésző interfészt” kíván nyújtani az új és a gyakorlatlan végfelhasználóknak.

(Az eredeti cikk írásakor ezek még nem üzemeltek. Időközben az IEL internetes változatainak egy részét már installálták. – A ref.)

Egyéb IEEE-szolgáltatások

Az IEEE tagjainak átfogó bibliográfiai szolgáltatásokat nyújt folyóiratcikkekről, konferenciaközleményekről és szabványokról, amelyeket 1994

óta publikáltak. A bibliográfiai adatokat és a kivonatokat Boole-operátorokkal lehet keresni az adatbázisban. A bibliográfiai információk alapján online meg lehet rendelni a teljes dokumentumokat az Ask IEEE szolgáltatáson keresztül. A nem tagok számára ez a szolgáltatás nem érhető el.

Az *Online Periodical Research Area (OPeRA)* érdekes új szolgáltatás, amely az IEEE műszaki társulatait és folyóiratait tartalmazza. Az OPeRA-n keresztül az IEEE tagjai visszakereshetik a bibliográfiai információkat HTML-ben, és a teljes dokumentumokat PDF-ben. Az IEEE-folyóiratok mintegy 40%-a benne van az OPeRA-ban. Az IEEE-ben levő műszaki tagszervezetek előnyt élveznek az információkhoz való hozzáférésben.

Az IEEE munkásságának fontos területe, hogy a villamosságtan teljes területét felölelő szabványokat dolgoz ki. Ezek a szabványok nemcsak az elektronika és az elektrotechnika szakterületeire, de a távközléstechnika számos szakterületére is vonatkoznak, csakúgy, mint az elektronikus anyagokra, mikroelektronikai tokozásra és egyéb részterületekre, igaz, ezekre átfedésekkel. Az ezekre a szabványokra vonatkozó bibliográfiai információkat az Interneten lehet keresni, címe: <http://standards.ieee.org/catalog/index.html>.

A szakemberek a megmondható, milyen nehézségeket okoz egy-egy szabványhoz hozzáférni, és milyen fontos az ilyen szabványdokumentumok megléte; ezért jelent óriási segítséget a villamosipari és elektronikus szakemberek számára az IEEE szabványszolgáltatása. Ezt a szolgáltatást nem csak az IEEE tagjai vehetik igénybe! Egy szabvány adatainak fellelése után, ha az relevánsnak bizonyul, a teljes szabványdokumentum megrendelhető az Ask IEEE-n keresztül.

Az IEEE dokumentumszolgáltatása, a már említett Ask IEEE címe: <http://208.140.153.232/>.

Itt megrendelhetjük valamennyi IEEE-publikáció teljes szövegét, továbbá az IEE és az INSPEC állományait. Az IEEE tagjai természetesen kedvezményes áron juthatnak hozzá a dokumentumokhoz.

Hogyan látja az IEEE a jövőt?

Az IEEE azon fáradozik, hogy üzleti stratégiáját a kor szellemének megfelelően alakítsa, és egyre inkább az elektronikus terjesztést tartja szem előtt. Egy érdekes publikációban a következő évszázad információs stratégiáját vázolják fel (www.ieee.org/pubs/visstat.htm). Ebben a dokumentumban olyan kérdéseket vet fel az elektronikus információra való áttérés problémái közül, mint a tagság, a bevétel, a hozzáférés stb. Az IEEE úgy látja, hogy a jövőben az információterjesztés elsődleges módja elektronikus lesz, és publikációi

integráltan tartalmaznak animációt, hangot, videót és más médiumokat. Az IEEE hisz abban, hogy a szakmailag gondosan lektorált és szerkesztett publikáció jelenthet csak hiteles, magas színvonalú és minőségű információt a felhasználóknak. A felhasználók számára a webet tartják a fő hozzáférés eszközének.

Az IEEE egyik fő gyengesége, hogy elsősorban a tagok és tagszervezetek információigényeinek kielégítésére törekszik kedvezményesen, és a nem tagok számára csak a drága előfizetés és az IEL-szolgáltatások állnak rendelkezésre. Egy gazdaságosabb szemlélet és modell lehetővé tenné a piac sok kisebb szegmensének meghódítását, ami nemcsak új bevételek forrása lehetne, hanem az IEEE-nek mint információs források kiadójának tekintélyét is öregbítené. Az IEEE törekvése az elektronikus információterjesztéssel nem vonta maga után a tagság csökkenését. Ha az IEEE a teljes internettábor részére nyújtana információ-

szolgáltatásokat különféle előfizetési módokon és webkereskedelmi opciók útján, akkor ez a bevételeket is és a tagságot is növelné.

Az IEEE üzleti tervei között viszont csak az szerepel, hogy fokozatosan növeli a hozzáférési opciókat, azaz a közeli jövőben további információs termékeket állít elő. Célja, hogy egyedi elektronikus cikkeket árusítson egy nagy felhasználói bázisnak a weben. Az IEEE nagyon óvatosan kötelezi el magát a digitális piaci környezetben. Lassú haladási politikája azonban sokba kerülhet neki, ahogy egyre több számítógépes információs kiadó egyre agresszívebben hasznosítja a web lehetőségeit. Érdemes lesz az IEEE haladására figyelni az elkövetkező öt évben.

/SCHWARZWALDER, Robert: The IEEE and electronic information. = Database, 21. köt. 2. sz. 1998. p. 61–63/.

(Roboz Péter)

Negyvenötödik születésnapjukat ünnepelték a Referativnyj Žurnal első sorozatai

1998 októberében-novemberében ünnepelték meg fennállásuk 45. évfordulóját a *Referativnyj Žurnal* (a továbbiakban: RŽ) első sorozatai. Ezek a következők voltak: *Asztronómia*, *Matematika*, *Mechanika* és *Kémia*. Az Összoroszági Tudományos és Műszaki Tájékoztatási Intézet, közkeletűen használt nevén: a VINITI adta-adja ki őket.

A kiadó intézményt 1952. július 19-i határozatával a Szovjetunió Minisztertanácsa a tudományos akadémiai intézményhálózat részeként hozta létre. Ekkor még – egészen 1955-ig – Tudományos Tájékoztatási Intézet (INI) néven szerepelt.

Az RŽ kiteljesedésének korszaka 1963-ig tartott. (Ezt követően már csak néhány tudományággal bővültek sorozatai.) 1963 végére összesen 23 sorozatra terjedt ki ez a „világnagy” referáló vállalkozás. Ez alatt keretében 4 888 152 referátum jelent meg, gyakorlatilag a világ teljes természet- és alkalmazott tudományi termését feldolgozva.

Az imént vázolt felfutás láttán a nemzetközi tudományos közösség nagyra értékelte a VINITI szerepét a tudomány és a technika fejlődésében. Erről számos külföldi tudós és politikus korabeli cikke-nyilatkozata tanúskodik. (A referált cikk végén felsorolt 19 tételnyi bibliográfia egyebek mellett ezeket a sikereket is bőségesen regisztrálja.)

A cikk szerzője külön méltatja az RŽ azon sorozatait, amelyek az informatikusi szakmát látták-látják el szakirodalmi „munícióval”, nevezetesen a

Tudományos-műszaki információt (1963–1970 között jelent meg), valamint utódát, az *Informaticát*.

Az RŽ jelenlegi válságát egyfelől az információs technika és technológia szédületes fejlődése, másfelől a fokozódó állami „spórolás” okozza. Ennek ellenére nem szabad feltételezni, hogy az RŽ és a többi referálólap pusztulásra volna ítélve. A szóban forgó orgánumok hármasként teljesítenek (a szóródást is felfogva teljes áttekintést adnak egy-egy tudományág természetéről, biztosítják a retrospektív keresést, részben áthidalják a nyelvi nehézségeket). Nincs az az automatikus információkeresés, referálás, indexelés, fordítás, amely „kiváltaná” megjelenésüket. És továbbmenve: a referálólapok hozzájárulnak a tudományok integrációjához, az egzakt tudományos terminológia kialakulásához, elősegítik a tudományos osztályozást stb. „Ily módon – állítja referált cikkünk neves szerzője – létezésük 170 éve alatt (1830 óta) a referálólapok jól illeszkedtek bele a kialakuló tudományos kommunikációs rendszerekbe, és mindaddig nincs többé-kevésbé adekvát helyettesítőjük.”

/ČERNÝJ, A. I.: 45 let Referativnomu žurnalu VINITI; period stanovleniâ (1952–1963 gg.). Naučno-tehničeskâ informaciâ, 1. ser. 6. sz. 1999. p. 1–8./

(Futala Tibor)